

obrazností, slovem: žít ze sebe a pro sebe, žít volně z kultu svých sil, rozvíjet se a hledat na svůj vrub a raději po případě padnout a zahynout na svůj vrub než živořit ve stínu druhého, třeba sebe většího a božštějšího.

Umění, které máte před sebou, není umění papírové a umělé, ale životné a často až heroické: celé osoby, celí lidé, celé individuality stojí za většinou těchto pláten, — co pravím, stojí? — jsou v nich, žijí a dýchají každou jejich barevnou skvrnou a každou linií.

Právě proto, že hmotný cvik a hmotná dovednost, technika a métier — a jaké! — jsou tu tak běžné, že se pokládají jen za podmínku umění, samozřejmou a která se mlčky předpokládá, nezámáčí a neoslepí tu tak lehce žádného uměleckého pozorovatele: chce se víc, hledá se víc, dává se víc.

A to víc je cit, srdce, nervy, charakter: kouzlo osobnosti, člověka i života.

Tento lak inilimní a vroucí slyk umění se živolem — jak miluje jen toto umění současný svět ze všech jeho stran, ať hmotných, ať duchových, a jak je celé nasyceno jeho mlunným vzduchem! — jest jen v zemích, v nichž je umění něčím více než šťastnou náhodou: jen v zemích, kde je *kultivováno*, kultivováno i umělci i lidem, neboť teprve tito dva činitelé dávají umění.

Všimněte si jen, jak toto francouzské umění je *samou funkcí života* a jak blízce se stýká s životem a přírodou, že jest jen jich pokračováním: je to park někdy mezi polmi a lesy, jindy prostřed velkoměsta, ale vždy park — to jest příroda a kultura.

Zde je umění říší, zákonem a pravidlem, jinde, žel, větší menší měrou jen výjimkou.

Stud nestydatých

Není citu odpornějšího, hnusnějšího, směšnějšího a více: krásnému a zdravému rozvoji společnosti škodlivějšího než nepravý a zvrhlý stud. Všichni velcí satirikové všech dob a národů měli zvláště na něj namířeno. Byl vždy a všude maskou pokrytectví, vápnem, kterým se natírali nejsmrduťjší hrobové.

Zejména býti pohoršenu *nezakrytou pravdou nebo krásou v umění* předpokládá naprostou mravní zkaženost a kleslost, nevyléčitelné mrzáctví srdce a úplné potuchnutí a pohasnutí každé, sebe chudší boží jiskry v člověku. Lidé čistého srdce a čistého zraku nevidí v pravdě a v kráse v umění nic než co jsou, něco nejvyššího prostého, samozřejmého, velebného a cudného — projevy nejvyššího zákona bytí a tajemství vesmírového života —, neboť lidé čistého srdce jsou lidmi čistého srdce právě proto, že nepřidružují k těmto divadlům a nemohou ani přidružovat představy nečisté obraznosti. Jich srdce, které nemá v sobě tohoto bahna zkažené obraznosti, není jimi pobouřeno, a je-li rozechvěno, je rozechvěno čistě jako horská voda čistým záchvěvem rozkoše z velikého a svatého tajemství života a kosmu. Člověk kulturní, člověk nezkažený a dobře vychovaný může cítiti před divadlem *nahého těla ve výtvarném umění* a zvláště v *plastice*, kde všecka tendence dráždění a pikantnosti jest vyloučena, jenom city úcty a zbožnosti z mysteria bytí.

Jinak je tomu ovšem s lidmi mravně zkaženými a zvrhlými, s lidmi surového srdce a nízkého, zatemnělého, zahluchlého intelektu: nedovedou se dívat na nic *vážně a prostě*, vidí ve všem

narážku, úmyslnost, účelnost a dráždidlo. A jak by neviděli? Zkažená jejich obraznost *slídí* ve všem a všude po nich a dovede si je ve všem také *vyhledat*: hledá všude příležitost a pastvu pro svou nečistou hru. Sebemenší dotyk, sebemenší narážka, a ssedlé vrstvy bláta, uložené na dně jejich srdce a obraznosti, hned se zvednou, vzbouří a zakalí všecko špinavým mrakem: hodte do blátivé, bahnité louže sebemenší a sebečistší kamének a celá je hned jeden jediný kal — kdežto jezero zůstane klidným, nepohnutým, křišťálově jasným i potom.

Pamatuju se z dávnější minulosti na staršího joviálního pána, známého z divadla, který se kdysi „mravně rozhořčil“ nad umělecky pravdivou scénou v jakémsi dramatu, nad scénou přirozenou a nutnou v rozvoji hry, nad scénou nesenou dechem a plamenem opravdové, silné vášně, nad scénou tragickou a po názoru každého čistého srdce čistou a cudnou. A kdo byl tento pán? Jak žil? Sedal ob den ve svém tingl-tanglu, poslouchal s mastným úsměvem oplzlé kuplety, sbíral fotografické kuriozity, byl horlivým čtenářem „moderní realistické literatury pro pány“ ve smyslu německých inserátů, vyprávěl rád a s pravým gustem pikantní anekdoty a mluvil, kde jen se dalo, průhlednými dvojmysly.

Tento pán je *mravní typ* moderní společnosti: každý ho znáte jistě v několika exemplářích více méně vyhraněných. Mravní rozlišovací schopnost, mravní soudnost tohoto typu je úplně převrácená a zvrhlá: obrací na rub všechny mravní kategorie. Oplzlost, frivolnost, pikantnost, pornografie ho nerozhořčují, v nich žije a tyje, dýše a mře — ale ukažte mu přírodu, pravdu, vašeň, sílu, vroucnost, poctivý a krásný život smyslů, srdce i duše — ukažte mu pravdivé umělecké dílo — a tento absolutně bezstoudný muž je uražen, rozhořčen, pohoršen. Jeho *stydlivost* je hrubě uražena, jak zní běžná fráze. Neboť kde není *studu*, tam bývá právě nejvíce *stydlivosti*, a vnější stydlivost snáší se docela dobře s úplnou vnitřní bezstoudností.

Zajímavý psychologický zjev, že u tohoto typu, a čím hlou-

běji vězí v opravdovém mravním bahně, tím ostentativněji, vyvinuje se zvláštní nedůtklivost, komická snaha *vnějšího puritánsství*: čím shnilější nitro, tím úzkostlivější snaha po zachování oficiálního dekora, v tím velebnější a nepřístupnější vrásky skládá se obličej a tím koženější bývá vnější vystupování.

Tento typ, soukromě a mezi čtyřma očima svrchovaně laxní, stává se náhle bez příčiny mravně úzkostlivým, vrtošivým a jankovitým, jakmile se octne *v hromadě, v davu*: v divadle, v galerii, na výstavě, ve sboru, ve spolku, v radě. Zde má náhle toto zvíře potřebu nejušlechtlejších citů a vyhlává je ihned s pravou pokryteckou virtuositou. Zde ihned pracuje v „mravnosti“ ve velkém, zde se kompensuje za svou soukromou špinu.

V zbytečné podezření, že se skládá z lidí takto zanedbaných a nevychovaných, uvedla se rada král. hlavního města Prahy svým panno-panenským (mluveno po nerudovsku) usnesením, aby z důvodů mravopočestnosti Rodinova socha „Kovový věk“ nebyla vystavena v sadech Žofínských ani v žádných jiných a vůbec na žádném otevřeném místě, nýbrž byla uložena někam do nejtmašího kouta městského musea.

Rodinův nahý člověk, probouzející se ze spánku, je podán s takovou naivností drsné a bolestné pravdy a přírody, je tak prost každého pokoutního úmyslu a každé tendenčnosti, je dílem tak mužně opravdovým a bolestně čistým, že jen pokrytcům může být k pohoršení a jen studu nestydatých k urážce a na závalu.

A tato socha, která volá přímo po rámci květných záhonů, po vzduchu a světle, má být z obmezenecké maroty pohřbena v některém koutě musea a tím ztracena pro radost oka a zušlechtnění srdce volného, plynoucího davu?

Člověk neví, má-li se této nejnovější naší kocourkovštině smát nebo má-li nad ní plakat. Vyzývala by jen mstivý smích a bičující satiru, kdyby nebyla příznakem ubohosti a zvrácenosti, s jakou chápou nebo lépe s jakou ignorují naše vládnoucí kruhy všechny kulturní a výchovné otázky doby.

Úkolem kultury a výchovy jest zachovat, prohloubit a zjemnit stud — a právě proto vyplít nejprve pseudostud, stud zvrhlý a zvrácený, stydlivost pokrytců a nestydatých.

Úkolem výchovy jest zachovat a rozmnožit v člověku dětskou čistotu a naivnost v nazírání, čistotu srdce i zraku, spolehlivost a bezpečnost taktu, který rozlišuje sám sebou mezi pravdou, přírodou a krásou a mezi frivolností, úmyslně vypočítanou a uměle buzenou, mezi pravdou, vášní a uměním a mezi lascivností a pornografií.

Od dětství stále soustavně musí být vychováván člověk k tomu, aby se na všechny veliké a smutné úkony života, na všechny projevy velikých zákonů přírody a vesmíru díval vážně, zamýšlen a zbožně dojat — aby ctil mysterium pravdy a krásy jako nejvzácnější divadlo, jež mu může poskytnout život a umění, čistým, přímým, nešilhajícím a nešpinicím pohledem.

Od *dětství* musí se učit člověk dívat se na pravdu a krásu čistým a zamýšleným zrakem, v *dětství* již musí získat a nabýt bohatství čistého pohledu a čistého srdce a v dětech již musí se vychovávat účelně silná a čistá obraznost, která umí hledět na uměleckou sílu a pravdu čistě a zbožně, jak zaslouží, aby na ni jen bylo zíráno. Jinak nevychovejí se nikdy generace nových kulturních lidí, krásného a zbožného lidu a diváctva krásných a pravdivých divadel života a umění.

A proto v osvíceném pochopení těchto kulturních úkolů městská rada pražská kupuje umělecké dílo, Rodinovu sochu, aby ji zavřela do nejtmaší příhrady své zapadlé truhly, které říká městské museum.

Styl a člověk

Le style est l'homme même, řekl starý Buffon, a p. Mrštík, třeba citoval trochu pozměněně a v trochu podivném francouzském pravopise („Le stil c'est l'homme“, Lumír, str. 57, 2. sloup.), dává mu za pravdu. Doufáme, že nebude tedy protestovat, položíme-li i jeho kritickou a polemickou prózu posledního data na tuto zkušebnou váhu a zjistíme, co ukáže nám i jemu.

„*Pot na čele by musel vystoupit každému hanbou a lítostí*, kdyby v jedné řadě s nimi sedět měl na lavici obžalovaných. A ten pot zarosí i *skráně* jejich, na to mohou spolehnout . . .“ (Slovo, str. 30, 1. sloup.)

V tom je celý Mrštík, stylista i člověk. Staré, krásné a věčné úsloví jako: zahořel studem, zarděl se po uši — nestačí tomuto modernímu boucharonovi, a proto váže neslučitelné představy v bastardní a nesmyslné obrazy, látá kontradikce a objevuje zbrusu nové pravdy jako že se člověk hanbou — *potí*, a to v první větě jen *na čele*, ale v druhé už i *na skráních*. Zatím věříme jen, že se potil p. Mrštík sám, když sešival tyto násilné nestvůry z protivných prvků, které se bránily a vzpíraly mu ještě v rukou. A to všechno jen proto, aby mohl nafukovat věty na pusté novinářské balony! Jen veliké rozměry! Jen oslepotat, jen omračovat, mluví každá plebejská estetika.

„Konečně se řítí morální Nemesis, která na Bestii nyní *jak dobře osedlaná Furie ostře pletenými a v řeznické krvi dobře namočenými provazy* hnáti bude k zodpovědnosti celou tu plejadu uměleckých Adamů . . .“ (Slovo, str. 29, 3. sloup.)

Bambase, zardi se (čili podle Mrštíka: zapoř se), jsi překonán! To není už ochraptělý úvodník našich žurnálů, to je vyvrcholení Tvého stylu! A ta správnost, přesnost, „justesse“, jak říkával Flaubert, těch tropicky bujných, kypících a spletilých obrazů! Furie, kterou si p. Mrštík představuje docela originelně jako koně („dobře osedlaná Furie“), máčí si svoje provazy, jež p. Mrštík také první objevuje, v řeznické krvi (t. j. v krvi řezníků)! Dovedete si představit něco oslnivějšího, děsivějšího, mysteriosnějšího? Není vlastně Mrštík největší český mystik? „*Pravdivost a vkus*“, to prý je v umění hlavní a bez nich prý není umění, píše kdesi p. Mrštík. A nemá dokonce nepravdu.